

in omnibus, et in Theologia, id est in deitate personarum, et in dispensatione, id est in mysterio incarnationis. Humana ergo natura in Christo assimilatur habitui, id est vestimento, non quidem quantum ad accidentalem unionem, sed quantum ad hoc, quod Verbum videtur per humanam naturam, sicut homo per vestimentum. Et etiam quantum ad hoc, quod vestimentum mutatur; quia, scilicet, formatur secundum figuram ejus qui induit ipsum, qui a sua forma non mutatur propter vestimentum. Et similiter humana natura assumpta a Verbo Dei est meliorata, ipsum autem Verbum Dei non est mutatum, ut Augustinus exponit, in lib. 83 Quæstionum¹.

Ad secundum dicendum, quod illud quod advenit post esse completum, accidentaliter advenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi; sicut in resurrectione corpus adveniet animæ præexistenti, non tamen accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, ut, scilicet, corpus habeat esse vitale per animam; non est autem sic de albedine, quia aliud est esse albi, et aliud est esse hominis cui advenit albo. Verbum autem Dei ab æterno esse completum habuit secundum hypostasim, sive personam; ex tempore autem advenit ei natura humana, non quasi assumpta ad unum esse prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ, sed ad unum esse prout est hypostasis vel personæ. Et ideo humana natura non unitur accidentaliter Filio Dei.

Ad tertium dicendum, quod accidens dividitur contra substantiam. Substantia autem (ut patet² Metaphys.³) duplíciter dicitur. Uno modo pro essentia sive natura; alio pro supposito sive hypostasi. Unde sufficit ad hoc, quod non sit unio accidentalis, quod sit facta unio secundum hypostasim, licet non sit facta unio secundum naturam.

Ad quartum dicendum, quod non omne, quod assumitur ut instrumentum, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi et gladio; nihil tamen prohibet illud quod assumitur ad unitatem hypostasis, se habere ut instrumentum, sicut corpus hominis vel membra ejus. Nestorius ergo posuit quod natura humana est assumpta a Verbo solum per modum instrumenti, non autem ad unitatem hypostasis. Et ideo non concedebat quod homo ille vere esset Filius Dei, sed instrumentum ejus. Unde Cyrilus di-

¹ Lib. 83 Quæstionum, q. 73 non longe a fin., tom. 4.

² Lib. 5 Met., text. 15, tom. 3.

³ Lib. 3 Orthod. fid., c. 15, in med.

COMMENTARIJS.

1. Dupliciter in nobis contingit uniri aliquid alicui personæ, scilicet accidentaliter et substantialiter. Dicitur autem substantialiter uniri, quod conjungitur ad componendum aliquid unum in genere substantiæ; accidentaliter vero quando id, quod resultat ex tali unione, non est aliquid per se unum in genere substantiæ; cum igitur ostensum sit hanc unionem factam esse in persona, merito queritur an substantialiter vel accidentaliter sit facta.

2. Divus Thomas igitur, ut quæstiōni respondeat, late prius refert errores Eutychetis, Nestorii, et aliorum, quos articulis præcedentibus re ipsa jam impugnaverat, et ex eorum confutatione, et definitione Concilii II Constant., can. 4, concludit unionem Verbi Dei ad carnem fuisse secundum compositionem, quod est secundum subsistentiam, et hinc ulterius infert hæresim esse existimare hanc unionem esse accidentalem. Quocirca summarationis D. Thomæ videtur esse hæc. Unio hæc est compositio secundum subsistentiam, ut definitum est in dicto Concilio; ergo est substantialis, quam consequentiam D. Thomas relinquit sine probatione, ut manifestam, cum tamen non ita clara esse videatur; quia uniri secundum subsistentiam, nihil est aliud quam uniri in persona; sed non omnis unio in persona substantialis est; ergo neque omnis unio secundum subsistentiam. Respondet tamen consequentiam esse optimam, et intellectis terminis per se satis claram, quia unio secundum subsistentiam non dicit qualemcumque unionem in persona, sed illam quæ est ad componendam et constituerandam ipsam personam; et hoc sensu dixit Concilium Constantinopolitanum unionem Verbi ad carnem esse secundum compositionem, quod est secundum subsistentiam; at vero compositio ipsa personæ est substantialis, cum sit ad componendam et constituerandam substantiam; accidentia autem dicuntur

uniri in persona, quatenus adveniunt personæ jam constitutæ, illique adhærent; non tamen adveniunt in compositionem, quæ est secundum subsistentiam, et propterea de illis est diversissima ratio. Et hunc sensum confirmat optime ratio qua D. Thomas utitur in argumento Sed contra, quæ ita formanda est: Per hanc unionem Verbum non solum dicitur humanatum, sed vere dicitur factum. Ergo illa unio non est accidentalis, sed substantialis, quandoquidem ratione illius prædicatur de Verbo aliquid substantiale, et per modum substantiæ, et non tantum per modum accidentis. Quando enim unio est accidentalis, vel per modum accidentis, quod unitur, etiam si in se sit substantia, non prædicitur per modum substantiæ, sed per modum accidentis, ut homo dicitur vestitus, non vestis; et hoc sensu ait D. Thomas, humanam naturam non prædicari de Christo, ut quantum vel quale, sed tanquam quid, ut patet ex ipsa forma prædicationis, et ex definitione Alexandri Papæ, quam D. Thomas citat, de qua dicemus plura in disputatione sequenti, dubio primo.

3. Primum argumentum D. Thomæ sumitur ex illo Pauli, ad Philip. 2: *In similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.* D. Thomas, nomine habitus vestem intelligit cum Augustino, lib. 83 Quæstionum, q. 73, ut sensu sit, Deum fuisse indutum, et quasi vestitum humanitate, ut exposuit etiam Cyrus, lib. 11 in Joan., c. 14, quo sensu videtur significari, unionem esse accidentalem. Respondet autem D. Thomas unionem hanc significatam esse per metaphoram habitus, non quia accidentalis sit, sed vel ad significandum factam esse per mutationem humanitatis sine Verbi mutatione, sicut potest aliquis indui ueste per uestis mutationem, ipso quiescente; vel quia, sicut homo sæpe per uestem videtur, ita Verbum per humanam naturam apparuit.

4. Quæ responsio optime satisfacit supposita expositione dicti testimonii Pauli. Sed alius videtur esse sensus litteralis, ut ex græca voce, et Græcorum expositione sumitur; Græce enim est vox ὁχήματι, quæ figuram, formam seu speciem significat; ut sensus sit Christum inventum esse in forma, in specie, et figura hominis. Dixerat enim Paulus, factum esse in similitudinem hominum, et quasi rationem reddens ait, quia in forma hominis inventus est, quod Chrysostomus, eumque secuti Theophyl. et alii, de figura et forma cor-

poris exponunt. Ambrosius vero (licet non adeo proprie) de forma et modo exterioris conversationis, quia, scilicet, Christus inventus est dormiens, comedens, bibens, sicut alii; sed Theodoreus per formam hominis totam hominis naturam intelligit, qui addit, particulam illam, *ut homo*, non diminuere veritatem humanæ naturæ; significat tamen minuere rationem et veritatem hominis respectu Verbi: *Etenim (inquit) convenit illud, ut homo; suscepta enim natura, vere hoc erat, ipse autem hoc non erat, sed hoc induerat.* Quæ verba aut corrigenda sunt, videntur enim ex antiquo errore, cui Theodoreus aliquando adhaesit, processisse; aut pie exponenda, ut, videlicet, non negetur Verbum divinum post incarnationem vere fuisse hominem, sed de se non fuisse, sed induisse, id est, factum fuisse. Addit Chrysostomus, per illam particulam significatum esse Christum non esse purum hominem, neque de multis unum, sed inter multos singularem, exterius autem ita apparuisse, ac si unus de vulgo hominum esset. Quam expositionem Ambrosius etiam sequitur; quare addi potest Christum habitu fuisse inventum ut hominem, quia ex conversatione vitæ, actionibus, atque passionibus apparuit verus homo, sicut Joannis primo dicitur: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre*, ubi illa particula, *quasi*, quæ in græco est eadem cum particula *ut*, non minuit veritatem Unigeniti, sed potius significat Christum se ostendisse vere esse Unigenitum a Patre, ostendendo gloriam, gratiam et veritatem suam.

5. Secundum argumentum difficile est, atque solutio non minus obscura. Argumentatur enim sic: Verbum est ens completum; ergo natura humana illi advenit accidentaliter; quod enim advenit enti in actu, advenit accidentaliter. Respondet negando consequentiam, et ad probationem, assumptum distinguendo; quod enim advenit enti in actu, si novum esse illi afferat, accidentaliter unitur; si vero trahatur ad idem esse, non advenit accidentaliter; in propositione autem posteriori modo fit, cum ad unum esse cum Verbo humanitas trahatur. Ex qua solutione colligunt discipuli D. Thomæ Christi humanitatem non habere existentiam creatam, sed per unionem assumptam esse ad existendum ipsamet increata existentia Verbi Dei. Neque aliter putant salvari posse unionem illam esse substantiale. Sed quidquid sit tam de re ipsa, quam de aliis locis D. Thomæ, ex hoc

tamen id colligi non potest, sed fortasse potius contrarium; expresse enim D. Thomas ait humanam naturam advenire Verbo, non ut assumptam ad unum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ; sed ad unum esse, prout est hypostasis, et ideo non advenire accidentaliter; ubi, ut aperte constat ex principio solutionis, et ex toto litteræ progressu, sermo est de esse existentiæ, et hoc distinguit in esse prout est naturæ, et prout est hypostasis, et negat humanitatem habere a Verbo esse existentiæ, prout est naturæ, sed tantum prout est hypostasis. Unde sentit procul dubio humanitatem secum afferre aliquod esse existentiæ, prout est naturæ. Mens ergo D. Thomæ in ea distinctione applicata ad solutionem argumenti positi est, quod advenit alicui præexistenti, si assumatur ad constitutendum cum illo unum esse personale, non advenire accidentaliter, sed substantialiter; si autem supponat rem perfecte constitutam in esse personali, et afferat novum esse, quod ad constitutionem personæ nullo modo pertinet, accidentaliter advenire.

6. Et hæc solutio ita potest amplius explicari (ne pluribus circa hoc argumentum posset sit opus); nam, si hæc unio ex parte humanitatis consideretur, invenietur illa natura esse quid incompletum in genere substantiæ, et ideo potest substantialiter alteri rei uniri, ut subsistat in illa. Si vero consideretur ex parte Verbi, licet Verbum secundum se sit ens actu completissimum, atque perfectissimum in suo proprio esse, tamen humanitas non ita illi advenit, ut illud proprie informet, nec tantum ut mere extrinsece assistat, sed ut ab illo sustentetur, et in illo subsistat, et ita Verbum tantum se unit illi in ratione et per rationem subsistendi, quæ ita accommodatur humanitati, ut modo ineffabili unam personam cum illa constituat.

7. Tertium argumentum fundatur in hoc principio: quidquid non pertinet ad essentiam vel naturam alicujus, est accidentis ejus. Responsio autem in forma negat hoc principium, tum quia præter essentiam seu naturam est subsistentia, et personalitas, quæ non est accidentis, sed ipsius substantiæ complementum, et ita Verbum non est accidentis humanae naturæ, sed substantialis terminus illius; tum etiam quia hinc fit ut aliqua substantia possit esse natura alicujus suppositi, non essentialis illi, euintrinseca, sed per substantiam unionem conjuncta; neque ut ac-

cidens, sed tanquam vera natura substantialis ad subsistendum assumpta.

8. Quartum argumentum fundatur in auctoritate Damasceni, lib. 3, c. 16, ubi humanitatem vocat, *organum, seu instrumentum diuinitatis*, quæ locutio videtur indicare unionem accidentalē. Sed explicanda est ex Cyrillo, epistola prima ad Monachos Ægypti, ubi fere eamdem doctrinam habet quam D. Thoma hic, et 4 contra gentes, cap. 41; per illum enim loquendi modum non explicatur proprie ac formaliter hæc unio, quæ immediate ac formaliter ad agendum non est, sicut unio instrumenti, ut sic; sed est ad subsistendum. Tamen, quia nos per operationes percipimus esse rei, ideo a posteriori explicatur hæc unio per rationem instrumenti, et dicitur caro Verbi organum, non qualecumque, sed conjunctum substantialiter, ut corpus organum animæ, et manus, hominis dici potest. Ex hac vero doctrina D. Thomæ licet colligere, quamvis humanitas, vel caro Christi in eo sensu instrumentum Verbi possit appellari, Christum tamen ipsum, seu hunc hominem nullo modo posse hanc appellationem sortiri, ut recte Cyrus supra, contra Nestorium, notavit. Ratio clara est, quia Christus et hic homo dicit ipsum suppositum, quod neque assumptum est, neque instrumentum esse potest, sed ipsum primum operans; caro autem vel humanitas dicit naturam assumptam, per quam suppositum operatur, et ideo in illam convenire talis denominatio potest. Unde ultimo hic notetur multo aliter posse humanitatem dici organum Verbi, quam Patris, vel Spiritus Sancti, quia, sicut per unionem facta est illa humanitas natura ipsius Verbi, et non Patris, nec Spiritus Sancti, ita speciali modo est organum ipsius Verbi; quo fit ut propriæ et vitales actiones humanitatis vere ac proprie tribuantur Verbo; at vero respectu aliarum personarum, non nisi communi ac generali ratione potest dici instrumentum, ad eum modum, quo omnes formæ creatæ, sive omnes causæ secundæ, instrumenta primæ causæ vocari possunt. Legatur de hac comparatione Cajetanus, tom. 3 opusc., tract. 1, orat. 2 ad Alexand. Sextum.

DISPUTATIO VII,

In quinque sectiones distributa.

DE TERMINO INCARNATIONIS QUI PERILLAM PRODUCITUR SEU RESULTAT.

In his articulis disputavit potissimum D. Thomas de termino hujus unionis, et ideo de hac re præsentem disputationem instituo, quæ convenienti methodo in hunc locum cadit; ut enim actiones aliæ universaliter, ita incarnationis vel unio ad terminum ex ipsa resultantem habitudinem dicit, imo et ab illo videtur rationem sumere. Quamobrem ad explicandum quid sit hæc unio, commode ab ipso termino exordium sumemus. Oportet autem (quod sæpe notavi) distinguere terminum terminantem humanitatem a termino resultante ex unione. Nam de hoc posteriori agemus, non de priori, nisi quatenus ad alium explicandum necessarium sit. In quo etiam intelligere possumus vel id, quod est terminus totus ac integer, productus adæquate per hanc unionem seu per actionem unitivam, vel id quod se habet ut formalis terminus illius actionis, sicut in resurrectione, verbi gratia, quæ est actio uniens animam corpori, adæquatus terminus ejus est hic homo qui resurgit, terminus autem formalis dicitur ipsa anima, ut reunita corpori. Hic ergo præcipue explicabimus terminum totum et integrum. Nam de illo, qui est quasi formalis, commodius sequenti disputatione disseretur.

SECTIO I

Urum terminus resultans seu productus per incarnationem sit aliqua substantia.

1. Visum est hanc quæstionem premittere, antequam attingamus errores, quos D. Thomas his articulis impugnat, ut ab universalioribus procedamus; quanquam hoc loco referri posset error Nestorii, qui duas in Christo constituens personas vel hypostases solum accidentaliter unitas, necessario negare debuit terminum incarnationis esse aliquam substantiam, vel (quod idem est) incarnationem esse actionem alicujus substantiæ productivam, sed vel nullam actionem esse, sed solum extrinsecam denominationem, ut est per amorem, seu favorem extrinsecum, vel tantum esse productionem alicujus accidentis, quo aliquo modo substantiæ et personæ distinctæ conjugantur. Sed hic error et tractandus est dubio tertio, et late refellendus.

Secundo referri potest sententia asserens incarnationem nullum habere terminum per illam productum, neque accidentalem quidem, neque substantialem, sed tantum terminum terminantem humanam naturam, illumque substantialem esse, scilicet, ipsum Verbum. Sed hoc plane falsum est et impossibile, quia incarnationis est actio realis, quæ in tempore incepit esse; ergo necesse est habere terminum realem per illam productum, quia hoc est de intrinseca ratione talis actionis. Ergo ille terminus non potest esse Verbum ipsum secundum se, quia ut sic non est in tempore productus; oportet ergo aliquem alium terminum assignare.

2. Dico ergo primo, terminum adæquatum incarnationis esse Deum hominem, seu Verbum ut subsistens in humanitate, seu hunc hominem Christum, ut est unum quid constant ex persona divina, et humana natura. Hæc est doctrina communis Theologorum, cum D. Thoma hic, præsertim art. 6, et clariss. in 3, dist. 2, q. 2, art. 2, q. 3; Cajet. hic, art. 8, dub. 5; et omnium Thomist.; Palaud., dist. 5, q. 4, art. 3; et quamvis Durand. et Scot. soleant in contrarium citari, tamen revera non aliud sentiunt, ut videre est in Scot., dist. 1, quæst. 1; et Durand. ibid. et dist. 5, q. 2, et dist. 6, q. 2. Neque inter Catholicos potest in hoc esse dissensio, quia hæc est assertio fidei; hoc enim sensu definit Concilia, incarnationem terminatam esse ad unitatem Verbi Dei, secundum compositionem ad carnem animatam anima rationali, ut dicitur in V Synod., act. 8, can. 3; et in idem recidit, quod dicunt, Christum, ex divinitate ac humanitate constantem, esse vere unum quid, quod beata Virgo genuit, ut dicitur in concilio Toletan. VI et XI, in Confessionibus fidei; hoc etiam est, quod in Concilio Francoford., in lib. Sacrosyllabo, dicitur: *Quis eum adoptasse in filium creditur, cum tota sancta Trinitas hominem Christum in utero Virginis optata sit?* Hoc etiam sensu definitur sæpe in Conciliis Græcis, hanc unionem factam esse secundum hypostasim, seu subsistentiam, ut videre est in 2 anathematismo Cyrill., et in epist. 8 ejus, receptis in Concilio Ephesino, tom. 1, can. 12 et 14; sensus enim est, hanc unionem tamē esse, ut ex ea resultet una hypostasis Christi in duplice natura subsistens. Denique, cum Scriptura dicit Verbum esse factum carnem, aut Deum factum esse hominem, satis aperte docet hunc fuisse terminum hujus unionis;